

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

Р І Ш Е Н Н Я

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3, підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України „Про судовий збір“

Київ
10 березня 2026 року
№ 2-р/2026

Справа № 1-5/2025(374/25)

Велика палата Конституційного Суду України у складі суддів:

Петришина Олександра Віталійовича – головуючого,
Барабаша Юрія Григоровича,
Водяннікова Олександра Юрійовича,
Городовенка Віктора Валентиновича,
Гришук Оксани Вікторівни – доповідача,
Кичуна Віктора Івановича,
Лемака Василя Васильовича,
Олійник Алли Сергіївни,
Первомайського Олега Олексійовича,
Різника Сергія Васильовича,
Совгирі Ольги Володимирівни,
Філюка Петра Тодосьовича,
Юровської Галини Валентинівни,

розглянула на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3, підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України „Про судовий збір“ від 8 липня 2011 року № 3674–VI (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 14, ст. 87) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Гришук О.В. та дослідивши матеріали справи,

Конституційний Суд України**у с т а н о в и в:**

1. Верховний Суд звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо перевірки на відповідність частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 129¹ Конституції України (конституційність) частини другої статті 3, підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України „Про судовий збір“ від 8 липня 2011 року № 3674–VI зі змінами (далі – Закон) в частині справляння судового збору „за подання до адміністративного суду апеляційної і касаційної скарги на ухвали суду“, постановлені у порядку статей 382, 383 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс).

Частиною другою статті 3 Закону визначено, зокрема, перелік заяв, за подання яких судовий збір не справляють.

Підпунктом 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону передбачено, що ставки судового збору встановлюються у таких розмірах: за подання до адміністративного суду апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду, заяви про приєднання до апеляційної чи касаційної скарги на ухвалу суду – 1 прожитковий мінімум для працездатних осіб.

2. У конституційному поданні Верховний Суд зазначає, що застосування оспорюваних приписів Закону в судовій практиці зумовлює потребу у сплаті судового збору у випадках, коли особа звертається до суду за захистом своїх прав, свобод та інтересів або здійснює процесуальні дії, пов’язані з виконанням судового рішення, яке набрало законної сили. Верховний Суд стверджує, що оспорювані приписи Закону суперечать Конституції України, оскільки уможливають справляння судового збору за подання до адміністративного суду апеляційної і касаційної скарги на ухвали суду, постановлені у порядку статей 382, 383 Кодексу, якими здійснюється судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах. У порядку вказаних статей Кодексу за подання заяви судовий збір не справляється, однак за подання апеляційної і

касаційної скарги на ухвали суду, постановлені за результатами розгляду такої заяви, справляється судовий збір відповідно до Закону.

Підпунктом 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону встановлено розміри ставок судового збору за подання до суду апеляційної і касаційної скарги на всі без винятку ухвали суду першої інстанції, які підлягають оскарженню, незалежно від того, чи передбачено Законом справляння судового збору за подання тих заяв, за результатами яких постановляються відповідні ухвали.

На думку суб'єкта права на конституційне подання, встановлений Законом обов'язок сплати судового збору у таких випадках може призводити до обмеження гарантованого Конституцією України права на судовий захист, зокрема його складової, що охоплює обов'язковість судового рішення та реальну можливість його виконання.

Верховний Суд обґрунтовує свою правову позицію тим, що виконання судового рішення є невід'ємною стадією правосуддя, а тому покладення на особу додаткового фінансового тягаря у вигляді судового збору за вчинення процесуальних дій, спрямованих на реалізацію такого рішення, не узгоджується з приписами Конституції України, зокрема її статей 8, 55, 129¹.

Крім того, у конституційному поданні зазначено, що оспорювані приписи Закону у взаємозв'язку з іншими нормами процесуального законодавства України можуть створювати ситуацію, за якої право на звернення до суду або на виконання судового рішення фактично залежить від майнового стану особи, що, на переконання Верховного Суду, суперечить принципам верховенства права, рівності перед законом і судом та доступу до правосуддя.

3. Дослідивши конституційне подання та долучені до нього матеріали, Конституційний Суд України встановив, що предметом конституційного контролю в цій справі є питання відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3, підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону в частині обов'язку сплати судового збору за подання до адміністративного суду апеляційної скарги на ухвали суду, постановлені в порядку здійснення судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах відповідно до статей 382, 383 Кодексу.

Визначаючи предмет конституційного контролю у даній справі, Конституційний Суд України керується таким.

Відповідно до пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення. Конституційний Суд України зазначав, що право на касаційне оскарження судових рішень не є абсолютним [абзац перший підпункту 7.4 пункту 7 мотивувальної частини Рішення від 22 листопада 2023 року № 10-р(П)/2023].

Питання реалізації права на касаційне оскарження врегульовано статтею 328 Кодексу, частина перша якої визначає випадки щодо можливості реалізації права на касаційне оскарження рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанови суду апеляційної інстанції. Згідно з частиною другою статті 328 Кодексу у касаційному порядку можуть бути оскаржені, зокрема, ухвали, на які можуть бути подані апеляційні скарги окремо від рішення суду, зазначені у пунктах 3, 4, 12, 13, 17, 20 частини першої статті 294 Кодексу.

Апеляційне оскарження ухвал щодо накладення штрафу та інших питань судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах відповідно до статті 382 Кодексу, ухвал про залишення без задоволення заяви, поданої в порядку, визначеному статтею 383 Кодексу, ухвал про відмову у задоволенні заяви про зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення та ухвал про прийняття або відмову у прийнятті звіту суб'єкта владних повноважень про виконання судового рішення передбачено, відповідно, пунктами 25, 28, 29 та 30 частини першої статті 294 Кодексу, а отже, їх не охоплює зазначений перелік.

Приписи статті 328 Кодексу не передбачають оскарження у касаційному порядку ухвал суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку та ухвал суду апеляційної інстанції, постановлених у порядку статей 382, 383 Кодексу.

4. Розв'язуючи порушені в конституційному поданні питання, Конституційний Суд України виходить із такого.

4.1. У Конституції України встановлено, що „в Україні визнається і діє принцип верховенства права“ (частина перша статті 8), „права і свободи людини і громадянина захищаються судом“ (частина перша статті 55).

Конституційний Суд України сформулював низку юридичних позицій, що є важливими для цієї справи:

– „Правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах“ (перше речення абзацу десятого пункту 9 мотивувальної частини Рішення від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003);

– „приписи статті 8, частини першої статті 55 Конституції України зобов'язують державу гарантувати на законодавчому рівні кожному можливість реалізації його права на судовий захист. Законодавець має встановити такий обсяг права осіб на судовий захист, який забезпечував би його дієву реалізацію, а відмова судів у реалізації такої можливості може призвести до порушення гарантованого Конституцією України права на судовий захист“; „право на судовий захист гарантовано частиною першою статті 55 Конституції України та охоплює не лише право на звернення до суду, а й можливість реалізації цього права без обмежень чи перепон“; „зміст права на судовий захист, установленого частиною першою статті 55 Конституції України, слід визначати, серед іншого, з урахуванням змісту права на справедливий суд, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року <...> та витлумаченого Європейським судом із прав людини“ [перше, друге речення абзацу шостого пункту 2, абзац перший підпункту 2.2 пункту 2, абзац другий підпункту 2.2.1 підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 6 квітня 2022 року № 2-р(II)/2022];

– «з принципу „верховенства права“ (правовладдя) та вимоги утвердження і забезпечення права особи на судовий захист, що його як загальне право визначено в частині першій статті 55 Конституції України <...> впливає

обов'язок держави в особі органу законодавчої влади запровадити юридичний механізм реалізації права особи на судовий захист <...>. Такий юридичний механізм має забезпечувати дієвість права особи на судовий захист, що виявляється в запровадженні законом процесуальних можливостей для реального захисту та поновлення порушених прав і свобод особи, особливо в ситуації, коли це порушення спричинено рішеннями, діями або бездіяльністю органів публічної влади, їх посадових і службових осіб» [абзац третій підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 1 березня 2023 року № 2-р(П)/2023].

У статті 8 Загальної декларації прав людини 1948 року вказано, що кожна людина має право на дієвий засіб юридичного захисту компетентними національними судами в разі порушення її засадничих прав, гарантованих конституцією або приписами права. У Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року на державу, що бере участь у цьому пакті, покладено обов'язок забезпечити будь-якій особі, права і свободи якої порушено, засіб юридичного захисту, навіть коли це порушення було вчинено особами, що здійснювали офіційні повноваження, а також підсилити можливості судового захисту (підпункти „а“, „b“ пункту 3 статті 2).

Наведене узгоджується з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція), практикою застосування Конвенції Європейським судом з прав людини, який, зокрема, зазначав, що право на доступ до суду має бути „реальним та дійовим“, а не „теоретичним або ілюзорним“, та наголошував, що „це міркування набуває особливої актуальності у контексті гарантій, визначених статтею 6, з огляду на почесне місце, яке в демократичному суспільстві посідає право на справедливий суд“ [рішення у справі *Zubac v. Croatia* від 5 квітня 2018 року (заява № 40160/12), § 77].

Європейський суд з прав людини також зазначав, що «не можна припустити, щоб пункт 1 статті 6 Конвенції ґрунтовно описував процесуальні гарантії, що їх надано учасникам судового процесу, а саме справедливий, прилюдний і швидкий розгляд справи, не охоплюючи виконання судових рішень; якщо тлумачити статтю 6 як таку, що стосується лише доступу до суду та здійснення судочинства,

це означало б привести до стану, несумісного з принципом правовладдя, що його Договірні держави зобов'язалися додержувати, ратифікувавши Конвенцію. Таким чином, виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розглядатися як невіддільна частина „судового розгляду“ для цілей статті 6» [рішення у справі *Shmalko v. Ukraine / Шмалько проти України* від 20 липня 2004 року (заява № 60750/00), § 43]; „право на суд, захищене статтею 6 Конвенції, було б ілюзорним, якби національна юридична система Високої Договірної Сторони уможливлувала, щоб остаточне, обов'язкове для виконання судові рішення залишалось невиконаним на шкоду будь-якій зі сторін. Дійовий доступ до суду включає право на виконання судового рішення без безпідставних зволікань“ [рішення у справі *Юрій Миколайович Іванов проти України* від 15 жовтня 2009 року (заява № 40450/04), § 51].

За усталеною практикою Конституційного Суду України щодо забезпечення виконання судових рішень судовий контроль за їх виконанням є невід'ємною складовою реалізації конституційного права особи на судовий захист. Держава зобов'язана забезпечити механізм виконання судових рішень, який відповідає конституційним принципам та гарантує реальний захист прав і свобод особи у відносинах з органами публічної влади. Адміністративне судочинство буде ефективним лише за умови реального виконання судових рішень. Законодавець під час вирішення питань щодо сплати судового збору в зазначеній категорії справ пріоритетним має залишати забезпечення конституційного права на доступ до суду, зокрема й через ефективне виконання судових рішень. Визначаючи справляння судового збору, законодавець має чинити за принципом справедливості та не допускати, щоб остаточне, обов'язкове до виконання судові рішення залишалось невиконаним.

4.2. Відповідно до частини другої статті 55 Конституції України „кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб“.

Конституційний Суд України виснував, що „реалізація конституційного права на судовий захист передбачає можливе оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади. Хоча обсяг розсуду законодавця при встановленні системи судоустрою, процедури оскарження <...> є широким, законодавець повинен, здійснюючи відповідне регулювання, виходити з конституційних принципів і цінностей та відповідних міжнародних зобов'язань України, зокрема щодо ефективного судового захисту прав і свобод людини і громадянина“ [абзац п'ятий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 17 червня 2020 року № 4-р(II)/2020]; „складовим елементом конституційного принципу верховенства права в розумінні статті 8, частини другої статті 55 Конституції України є доступ особи до суду з метою здійснення судового контролю щодо законності та правомірності усіх рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб“ [абзац перший підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 24 червня 2020 року № 6-р(II)/2020].

Конституційний Суд України в Рішенні від 9 вересня 2010 року № 19-рп/2010 акцентував, що „адміністративне судочинство як спеціалізований вид судової діяльності стало тим конституційно і законодавчо закріпленим механізмом, що збільшив можливості людини для здійснення права на судовий захист від протиправних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень“ (третє речення абзацу п'ятого підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини); „конституційний принцип спеціалізації, відповідно до якого утворено систему адміністративних судів, зумовив впровадження властивого йому порядку судочинства. Цей порядок у порівнянні з цивільним судочинством має відмінності в процесуальних правах і обов'язках як осіб, які беруть участь у справі, так і суду в зборі та дослідженні доказів, що має забезпечити процесуальні можливості захисту прав, свобод та інтересів позивача у спорі із суб'єктом владних повноважень“ (абзац перший підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини).

Конституційний Суд України наголосив, що „в юридичних відносинах між особою – з одного боку, і державою (в особі органів державної влади) та іншими органами публічної влади – із другого, особа завжди є слабшою стороною. Саме тому в державі, керованій правовладдям, мають діяти адміністративні суди, метою діяльності яких є захист особи супроти держави“ [абзац другий підпункту 5.2 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 1 березня 2023 року № 2-р(II)/2023].

Конституційний Суд України також виснував, що з приписів частини другої статті 3 Конституції України в системному зв'язку з приписами частини першої статті 8, частин першої, другої статті 55, частини п'ятої статті 125, пунктів 1, 8 частини другої статті 129 Конституції України впливає, що законодавець для забезпечення дієвості правовладдя, права особи на судовий захист в адміністративному судочинстві, гарантій його реалізації, мети діяльності адміністративних судів повинен запровадити такий юридичний механізм здійснення адміністративного судочинства, за якого особа в судовому процесі не перебуватиме в гіршому процесуальному становищі порівняно з державою в особі органів державної влади, а також іншими органами публічної влади, їх посадовими і службовими особами, та матиме реальну процесуальну можливість захистити і поновити свої порушені права, свободи та інтереси, зокрема, завдяки наявності потрібного у зв'язку із цим обсягу права на судовий захист [абзац третій підпункту 5.2 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 1 березня 2023 року № 2-р(II)/2023].

Конституційний Суд України наголошує, що адміністративне судочинство є особливою формою захисту прав, свобод та інтересів осіб у сфері публічно-правових відносин. Вертикальна модель взаємовідносин між державою і особою, що є визначальною для адміністративного судочинства, зумовлює підвищений стандарт захисту прав особи та покладає на суд обов'язок компенсувати цю структурну нерівність процесуальними засобами.

4.3. Відповідно до статті 129¹ Конституції України „суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання“ (частина перша);

„держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку“ (частина друга). До основних засад судочинства Конституцією України віднесено, зокрема, обов'язковість судового рішення (пункт 9 частини другої статті 129).

Конституційний Суд України, аналізуючи приписи Основного Закону України щодо обов'язковості виконання судових рішень, неодноразово наголошував на потребі визначити на законодавчому рівні належні й дієві національні юридичні механізми здійснення судочинства та виконання судових рішень, які засновані на основних засадах судочинства, що їх встановлено в Конституції України, та які уможливають забезпечення судового захисту, поновлення порушених прав і свобод особи.

Конституційний Суд України вказував, що виконання судового рішення охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (абзац третій пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012); „обов'язкове виконання судового рішення є необхідною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист, тому держава не може ухилятися від виконання свого позитивного обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення задля реального захисту та відновлення захищених судом прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави. Позитивний обов'язок держави щодо забезпечення виконання судового рішення передбачає створення належних національних організаційно-правових механізмів реалізації права на виконання судового рішення, здатних гарантувати здійснення цього права та обов'язковість судових рішень, які набрали законної сили, що неможливо без їх повного та своєчасного виконання“ [абзац восьмий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019].

Захист, утвердження та здійснення прав людини потребують передусім забезпечення реалізації права на судовий захист, а також дотримання основних засад судочинства, включно з конституційною вимогою щодо обов'язковості

судового рішення, що гарантовано приписами частини першої статті 55, пункту 9 частини другої статті 129, статті 129¹ Конституції України [друге речення абзацу другого пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 19 квітня 2023 року № 4-р(II)/2023].

Європейський суд з прав людини в рішенні у справі *Luciano Rossi v. Italy* від 15 листопада 2002 року (заява № 30530/96) зазначив таке: „Право на суд, у тому вигляді, як воно гарантоване статтею 6 Конвенції, охоплює також виконання остаточних, зобов'язальних судових рішень, які в державах, що визнають верховенство права, не можуть залишатись невиконаними на шкоду будь-якій зі сторін“ (§ 33).

Конституційний Суд України зазначив, що „з принципу правовладдя та вимоги утвердження й забезпечення права особи на судовий захист в адміністративному судочинстві впливає обов'язок держави забезпечити також обов'язкове виконання судового рішення, ухваленого на користь особи, задля реального захисту та поновлення її прав, свобод, інтересів, що зазнали порушення внаслідок ухвалення рішень, учинення дій або бездіяльності органами публічної влади, їх посадовими і службовими особами. Невиконання державою цього обов'язку суперечить приписам пункту 9 частини другої статті 129, частин першої, другої статті 129¹ Конституції України та призводить до порушення права особи на судовий захист, підриває дієвість адміністративного судочинства, а отже, є несумісним із принципом правовладдя, що його встановлено частиною першою статті 8 Конституції України“ [абзац четвертий підпункту 6.1 пункту 6 мотивувальної частини Рішення від 1 березня 2023 року № 2-р(II)/2023].

5. Конституційний Суд України висновує, що судовий контроль за виконанням судового рішення є важливим елементом у юридичному механізмі забезпечення виконання судового рішення. Держава для забезпечення виконання судового рішення має запровадити дієвий юридичний механізм здійснення судового контролю, який дасть можливість особі, на користь якої ухвалено судове рішення, реально захистити свої права та свободи.

Брак визначених на законодавчому рівні належних і дієвих національних юридичних механізмів, які засновані на основних засадах судочинства й здатні забезпечити судовий захист, поновлення порушених прав і свобод кожної особи, може призвести до невиконання державою позитивного обов'язку виконати судові рішення (як невіддільного складника права кожного на судовий захист) з огляду на ускладнення або унеможливлення такого процесу, обов'язковості судових рішень, які набрали законної сили, чим спричинить порушення права особи на доступ до суду, знівелює дієвість судочинства, що є несумісним із принципом верховенства права, що його встановлено частиною першою статті 8 Конституції України [друге речення абзацу четвертого підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 13 травня 2024 року № 6-р(П)/2024].

Статтею 381¹ Кодексу передбачено, що судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції (частина перша); суд може здійснювати судовий контроль за виконанням судового рішення у порядку, встановленому статтями 287, 382–382³ і 383 Кодексу (частина друга).

Судовий контроль за виконанням рішень суду в адміністративних справах відповідно до статті 381¹ Кодексу здійснюється у випадках: оскарження рішень, дій або бездіяльності органів державної виконавчої служби, приватного виконавця (стаття 287 Кодексу); зобов'язання суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення (стаття 382 Кодексу); визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду (стаття 383 Кодексу).

Відповідно до частини першої статті 382 Кодексу суд, який розглянув адміністративну справу як суд першої інстанції і ухвалив судове рішення, за письмовою заявою особи, на користь якої ухвалено судове рішення і яка не є суб'єктом владних повноважень, або за власною ініціативою може зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення.

Відповідно до частини першої статті 383 Кодексу особа-позивач, на користь якої ухвалено рішення суду, має право подати до суду першої інстанції заяву про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання такого рішення суду, або порушення прав позивача, підтверджених таким рішенням суду.

Конституційний Суд України висноває, що механізм здійснення судового контролю за виконанням судового рішення в адміністративному судочинстві повинен ґрунтуватися на презумпції правомірності вимоги суб'єкта, який не наділений владними повноваженнями, щодо виконання органом публічної влади рішення, ухваленого на користь такого суб'єкта. Правомірність відповідної вимоги ґрунтується на факті наявності судового рішення, яке набрало законної сили та ухвалене на користь особи у її спорі супроти органу публічної влади. З цієї презумпції випливає позитивний обов'язок держави привести у відповідність юридичне регулювання процедури перегляду судових рішень, ухвалених як у процесі, так і за наслідками розгляду відповідної заяви, принаймні з такою вимогою справедливого судового розгляду, як недопустимість покладення на особу фінансового тягаря у вигляді обов'язку сплачувати судовий збір у процедурі розгляду її заяви про здійснення судового контролю за виконанням судового рішення на будь-якій стадії судового розгляду такої заяви.

6. Щодо обов'язку сплати судового збору в порядку судового контролю за виконанням рішення суду Конституційний Суд України зазначив, що „виконання судового рішення є доконечною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист“; „розгляд апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду за наслідками розгляду скарги, поданої відповідно до статті 447 ЦПК України, пов'язаний із потребою сплати особою судового збору <...> має місце необґрунтоване втручання в право стягувача на доступ до суду, оскільки особі, яка сплатила судовий збір за подання до суду позовної заяви й отримала доступ до суду та домоглася ухвалення на її користь обов'язкового судового рішення, доводиться додатково (повторно) сплатити судовий збір за здійснення судового контролю за виконанням судового рішення“ [перше речення

абзацу першого, перше речення абзацу четвертого підпункту 4.5 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 13 травня 2024 року № 6-р(П)/2024].

Європейський суд з прав людини в рішенні у справі *Apostol v. Georgia* від 28 листопада 2006 року (заява № 40765/02) наголосив, що „наявність остаточного та такого, що підлягає примусовому виконанню, судового рішення на користь заявника, яке набрало законної сили, навпаки, свідчить про те, що його судовий спір був обґрунтованим. Отже, покладення обов’язку сплатити витрати для того, щоб це рішення було виконано, є обмеженням суто фінансового характеру і тому вимагає особливо ретельної перевірки з погляду інтересів правосуддя“ (§ 60); „виконання обов’язку щодо забезпечення дійових прав за пунктом 1 статті 6 Конвенції не означає лише брак утручання, але може вимагати від держави вжиття різних форм позитивних дій. Суд вважає, що, перекладаючи на заявника відповідальність за фінансове забезпечення організації виконавчого провадження, держава намагалася уникнути свого позитивного обов’язку організувати систему виконання судових рішень, яка була б дійовою як відповідно до приписів права, так і на практиці“ (§ 64).

Конституційний Суд України зазначає, що позитивний обов’язок держави запровадити дієвий механізм здійснення судового контролю за виконанням судового рішення, що забезпечує ефективну реалізацію права на судовий захист в адміністративному судочинстві, не сумісний з вимогою сплачувати судовий збір у процедурі розгляду заяви про здійснення судового контролю за виконанням судового рішення на будь-якій стадії судового розгляду відповідної заяви. Це зумовлено тим, що держава повинна виконувати вимоги конституційного принципу відповідальності перед людиною та присутньо пов’язаного із ним принципу добропорядного врядування у спосіб взяття на себе тягаря фінансової відповідальності за забезпечення дієвої процедури виконання судових рішень, ухвалених проти неї самої у порядку адміністративного судочинства.

Справляння судового збору, об’єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначено Законом. Частиною першою статті 3 Закону встановлено об’єкти справляння

судового збору, а статтею 4 Закону – розміри ставок судового збору. Унормувавши в Законі питання справляння судового збору, розміри його ставок, законодавець не відніс до об'єктів справляння судового збору (частина перша статті 3 Закону) заяви про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення та заяви про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання судового рішення, подані до суду в порядку статей 382, 383 Кодексу. Зазначені заяви не віднесено також до переліку заяв та клопотань, за подання яких „судовий збір не справляється“ (частина друга статті 3 Закону).

Відповідно до підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону за подання до адміністративного суду апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду, заяви про приєднання до апеляційної чи касаційної скарги на ухвалу суду передбачено сплату судового збору – 1 прожитковий мінімум для працездатних осіб.

Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судовий збір“ у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України від 13 травня 2024 року № 6-р(П)/2024 щодо забезпечення принципу обов'язковості судового рішення» від 31 жовтня 2024 року № 4056–ІХ частину другу статті 3 Закону викладено в новій редакції, за якою судовий збір не справляється, зокрема, за подання апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, або приватного виконавця під час виконання судового рішення (пункт 19).

Згідно з указаними змінами судовий збір не справляється „за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду“ щодо виконання судових рішень, пов'язаних з рішеннями, діями чи бездіяльністю державних виконавців, однак не поширюється на випадки, коли судовий збір справляється „за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду“ щодо рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду, постановлені у порядку статей 382, 383 Кодексу.

Оспорюваними приписами Закону встановлено необґрунтоване втручання у право особи на доступ до суду. Обов'язок сплати судового збору „за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду“, постановлені в порядку статей 382, 383 Кодексу, не можна вважати справедливим елементом механізму контролю за виконанням судового рішення, що є невіддільним складником права на доступ до суду, оскільки особа, яка сплатила судовий збір за подання до суду позовної заяви та домоглася ухвалення на свою користь обов'язкового судового рішення, повинна додатково (повторно) сплатити судовий збір за здійснення судового контролю за виконанням судового рішення.

Конституційний Суд України наголошує, що держава не може покладати на особу додаткового фінансового тягаря за свій обов'язок щодо забезпечення виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Отже, Конституційний Суд України дійшов висновку, що частина друга статті 3, підпункт 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону в тім, що вони уможливають справляння судового збору „за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду“, постановлені в порядку статей 382, 383 Кодексу, є такими, що суперечать частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 129¹ Конституції України.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 151², 152, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 8, 32, 35, 51, 52, 65, 66, 74, 84, 88, 89, 91, 92, 94 Закону України „Про Конституційний Суд України“

Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), частину другу статті 3, підпункт 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України „Про судовий збір“ від 8 липня 2011 року № 3674–VI зі змінами в тім, що вони уможливають справляння судового збору „за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду“, постановлені в порядку статей 382, 383 Кодексу адміністративного судочинства України.

2. Частина друга статті 3, підпункт 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України „Про судовий збір“ від 8 липня 2011 року № 3674–VI зі змінами, визнані неконституційними в тім, що вони уможливають справляння судового збору „за подання апеляційної скарги і касаційної скарги на ухвали суду“, постановлені в порядку статей 382, 383 Кодексу адміністративного судочинства України, утрачають чинність із дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов’язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України“.

**ВЕЛИКА ПАЛАТА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**